

VINCLES

1 La història de les paraules: a favor i en contra de la nostàlgia

L'origen de la paraula 'nostàlgia', clau en dues novel·les i un assaig: *Contra la nostàlgia* de Maria Canelles (Angle, 2022); *La història de la nostàlgia* (Univers, 2021), i *Alma, nostalgia, armonía y otros relatos sobre las palabras* (Anagrama, 2022).

ÀLEX MILIAN

@alexmilianbeser

En el seu debut literari, *Contra la nostàlgia* (Angle, 2022), Maria Canelles (Barcelona, 1988) fa protagonista una professora universitària que torna a la seva ciutat natal (Sabadell), després de quaranta anys als Estats Units, per la mort de la seva mare. El personatge de la professora escriu i recorda la seva vida. I explica també l'origen de la nostàlgia: "La paraula *nostàlgia* té data de naixement i no va ser encunyada per cap poeta, sinó per un estudiant de medicina suís l'any 1688: Johannes Hofer (1669-1752). Va prendre la paraula *nostos* [en grec, 'retorn'] i hi va afegir *algos*, que en grec vol dir 'dolor'. Ell volia descriure l'estat patològic dels soldats un cop han retornat a casa, els símptomes dels quals són febre, pols irregular, llanguiment i dolor constant d'estómac. (...) Mai he sentit nostàlgia. No sabia on tornar".

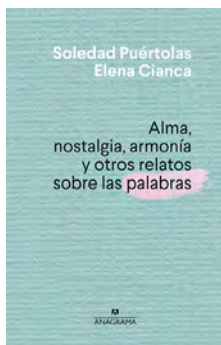
L'invent de Hofer també l'explicava Natàlia Romaní a *La història de la nostàlgia* (Univers, 2021), novel·la finalista del Premi Llibreter 2022.

I *nostàlgia* és també una de les paraules màgiques que Soledad Puértolas i Elena Cianca analitzen a *Alma, nostalgia, armonía y otros relatos sobre las palabras* (Anagrama, 2022), un assaig sobre

aquests termes i d'altres com *personatge, salut, curiositat i destí*.

L'escriptora Soledad Puértolas analitza la vida literària d'aquests mots i la filòloga Elena Cianca en fa una anàlisi més acadèmica. Afirmen que un dels primers que va utilitzar *nostàlgia* va ser el cubà Cirilo Villaverde, el 1839, a la novel·la antiesclavista *Cecilia Valdés o La Loma del Àngel*.

El també cubà Pablo Milanés —recentment desaparegut— va titular "Nostalgias" una cançó del 2000 que començava amb un "Todo se va".

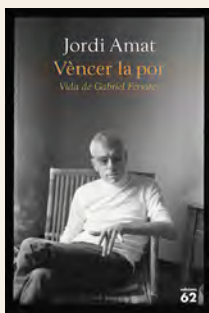

Maria Canelles

Gabriel Ferrater i Josep Maria de Martín contra el crim

L'última biografia de Ferrater, *Vèncer la por*, de Jordi Amat, i l'exposició sobre el seu amic Josep Maria de Martín a Berga recorden la novel·la negra que tots dos van escriure i una altra que van deixar inacabada.

S'acaba l'Any Ferrater i també el temps per a veure la magnífica exposició que es pot visitar a Berga sobre un dels seus millors amics: el pintor i caricaturista Josep Maria de Martín. Fins al 20 de gener, al convent de Sant Francesc. Amics inseparables als anys cinquanta, Gabriel Ferrater i Josep Maria de Martín van signar plegats una novel·la negra en castellà titulada *Un cuerpo, o dos* i se'n van deixar inacabada una segona, *Cercano está el mal*. A la biografia de Ferrater editada enguany per 62, *Vèncer la por*, Jordi Amat explica

que era “una trama en què l'art cubista és molt present, alguns personatges tenen característiques d'amics seus o de persones que coneixen. Potser de Ràfols Casamada, potser de Caralt”, aventura Amat. Es van presentar al Premi de Novel·la Policiàca i no van guanyar, però Amat descarta la hipòtesi que “el fet de no guanyar els desanimés a l'hora de continuar amb la segona història”. Amat ho demostra amb una carta, posterior a aquella decepció, on Ferrater li ofereix a De Martín una forma de resoldre un problema en la trama.

Jospe Maria de Martín i Ferrater feien eixir amics seus a *Un cuerpo, o dos*, però De Martín també esdevindrà personatge. El comissari de la mostra, Jaume Capdevila, explica a l'extraordinari catàleg de l'exposició que “Ferrater, quan escriu sobre la pintura de De Martín, esmenta amb ironia que aquest ha escrit un tractat etnogràfic sobre la Patum de Berga, quan en realitat fa referència al pe-

Ferrater segons Josep Maria de Martín

Disseny dels personatges de la novel·la *Cercano está el mal*, 1954. Col·lecció Laureà Bonet

Martín ja tenia cara per als personatges de la novel·la inacabada

tit volum humorístic *Loco retablo de la Patum* i Joan Perucho converteix De Martín en “un personatge recurrent d'alguns dels seus llibres: a *Les històries naturals* la baronessa de Nezières ‘mantenia relacions íntimes amb el pintor Josep Maria de Martín, exiliat realista a París’”.

'Ubú rei', traduït per Albert Mestres, explicat per Feliu Formosa

L'obra principal d'Alfred Jarry, *Ubú rei*, traduïda i prologada per Albert Mestres, és també analitzada per Feliu Formosa a *El gest i la paraula*.

A la col·lecció “El Far”, Angle Editorial ha editat aquest 2022 *Ubú rei*, la més famosa obra de teatre d'Alfred Jarry traduïda per Albert Mestres, que la defineix al pròleg com “una putxinel·lada grotesca i alegre que amb el seu to descarat i satíric esdevé una lúcida representació sobre el poder i els poderosos”. Un dels articles recuperats ara a *El gest i la paraula* (Viena, 2022) de Feliu Formosa també en parla: “El personatge central, el Pare Ubú, és la caricatura d'un professor de física anomenat Hébert, que era la riota dels escolars de Rennes (...). En totes les èpoques i arreu del món, la primera rèplica antiautoritària de l'home es dona en els centres d'ensenyament”. Mestres recorda que Jarry va disparar contra l'escultor català Manolo Hugué el 1905.

El vestit d'Ubú que dissenyà Joan Miró. Ara, a l'exposició “Déus, mags i savis” de CaixaForum Barcelona